T Mark

T Mark

نہرو نامہ

میر غلام رسول نازکی

کوہِ نور پرنٹنگ پریس دہلی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

تمہید

جُبینُک داغ، دینُک سیریہِ، دِلُک سوز
بدبینُک عشق، سینُک جُشِن نوروز
زمانُک حال، یارن ہنز حِکایت
زٕ ہنٛہ کتھِہ ژوٕن ہتن یاٗت اندر بوز

تعداد ——— اکھ ساس

انتساب

أزی کیٚن نمرودن ہیٚندِ ناوہ

یِمَو

بہ خلیلُ الرّحمان بنہٕ وُس

رسمِ خطس متعلق

کوشُر رسمِ خط چُھ بنیو مُت نۆو۔ میٚہ چُھہ
کأشرین کیٚژن ادیبن سیٹھا اختلاف یِتھ کِنہٕ پیٹھرِ
پرتھ کانہہ لفظ گژھہ لیکھنہٕ یُن تتھے پأٹھۍ یتھ پأٹھۍ سو بولنہٕ چھُ
یوان۔ بیاکھ گژھہ بین زبانین ہند لفظ تِتھی شکلِ لیکھنہٕ
یُن یوسہ تتھ پننی شکل چھیہ۔ یتھ کتابہ اندر چُھنہ یہ اصول
قایم رود مُت کیٚنہہ۔ تہٕ کیازِ میٚنی عزیز دوست
سنتوش صأبن چُھ مغاجاتن ادن مُت وغیرہ۔
اَتہٕ اگر کینہہ ثواب آسہِ یا گناہ، سو چُھ میٚنِس اَمِس عزیز دوستنہ
سٕنزٕ گردنہِ۔ کیٚژن جاین چُھ یہ نۆو رسمِ خط سیٹھاہ کھرلان۔
مگر کیاہ کرو، مجبوری ہند بیاکھ ناو چُھ صبر۔

میر غلام رسول نازکی

تعارف

اگست سنہ ۱۹۵۳ برونہہ چھیہ نہ میٚنہ زاہ کاشرِ پاٹھۍ
شاعری کرمٕژ۔ یہ اوٚسُس اردو کلام لیکھان، اگست سنہ ۵۳
اس منز سپد مشاعرن تہٕ کنونشنن ہُنٛد اکھ لامتناہی
سلسلہ شروٗع، میٚنہ اوس سرکاری حیثیتس اندر یمن
مشاعرن تہٕ کنونشنن اندر شامل یُوان سپدُن۔ یمن مشاعرن
منز اگرچہ آسی کینہہ خوش کلام کاشرۍ شاعر تہٕ کلام
بوزنہٕ نہ وان، مگر اکثر آسی متہٕ یم کیاہ نام ونان آسی تہٕ
انہٕ اوسکھ شاعری ناوُ کوژمت، واقعہ چھُ یہ زِ یوی تھہ دساختہ
شاعرو کوٚرُس یہ اکھ کاشر شاعری کرنس کُن، یِمو منزہ تہٕ
خصوصن اکھ نوجوان، خہ داہ زِیِن متس صحت سپدیانہ امہٕ
ناصِکس ذمہ دار، کیازہ تمۍ سُند لایعنی اوس آسان تیٚوتنہ
زیوٗٹھ زِ پرٛتھ کانہہ اوس کنن دِوان نرٛشہ۔

یمن قطعاتن اندر چھُ کم وبیش تی یہ میٲنۍ مین
دٲبن کہن وٗری ین محسوس کوٚر اچھو دُچھہ تہ کنو بوز۔
یمہ کتھہ مُند تذکرہ چھُ ضروری زِ اکثر خیالات
چھہ حضرت اقبال رحمۃ اللہ علیہ سندی، میٲنۍ چھِ پانہٕ
ترجمہ کوٚرمُت یا استفادہٕ۔ یوٚ کتھہ حدس تام چھُس
اتھ اندر کامیاب سپدمُت، تہ کرِ توہۍ پانہٕ فٲصلہ۔
میانیو یمو قطعاتو ستی اگر اکھ اچھ اشکبار
سپدِ، یا اکھ دِل محمد عربیؐ سندس عشقس اندر گرفتار
سپدِ، یمہ زانہ لبہ گوس آزاد۔

امیدوارِ نجات
میر غلام رسول نازکی
کان اللہ لہٗ

کاٹھی دروازہ
سرینگر۔
۷۔ جون ۱۹۶۴ء مطابق
۲۶ محرم الحرام ۱۳۸۴ھ یوم یکشنبہ۔

جُبینُک داغ، دینُک سرّہیر دِلُک سوز

١٠

(١)

غَمَن مشَر گیرا وُسس یا دِ پچیئے ہَم

پھیکیو ٹیھِیپ بیدنَن تروُم کوڈم واش

ٹۓ ٹِھڈنَن دراَبہِ اوّبہس تا بِرہ چُوٹل

کُھس زَن ثاۓ بِرَ ثُر یتو اَندِرِی گاش

۲

جُدٲیی ہِندی شبَن روٗٹ طوٗل یکھِنا

غمو دتی ہم دِلس منٛز موٗل یکھنا

ژلیم گٹہ ژوٗل غمک چشمن ہیٚم گاش

اُچھر والوچھ کوٚر مُت ژوٗل یکھِنا

۳

تمنّا چھُم پَنُن سِرٕ ڈلیشہِ ہا فاش

بزمان چھُم زُو یہ وُچھہن کیوتھ چھُ نقّاش

أنِس چھُم عقلہِ ہنز لۄراہ اَتھس کنیتھ

گژھی کیاہ کھم دِتھم دِلچن أچھن گاش

مہ فرعونس تجلّی ہاوِ کیاہ طوٗر

اَچھن ییس گاش تھوٗکنس کیاہ کرِ اَن نوٗر

خوٗداہ ترأوتھ خدا یُس یُس بناوُم

نَنی تمٕ تالِ میٛچھ پھٹراو نَم لوٗر

(۵)

وٕڑان چھُس زٕ یۆٚژ کھٕٹان چھُس کَتھ پھِٹان چھُس

وٕنان چھُس پۆٚز بنان مُلحِد تہٕ کاَفِر

ژٕ چھُک میٛانِس جہانس منٛز شہنشاہ

بٕ چھُس چانِس جہانس منٛز مسافِر

(٦)

نہ چھُم سوزاہ نہ چھُم داغاہ جبینس

خلوُصاہ یُس مہ کرِ ہے صاف سینس

دِلس منز چھُم لُبنہِ معبودِ ساساہ

دیُوتُم سجداہ کھوٗلاہ لأیم زمینس

۷

سیٹھاہ کالاہ میٚیہ وۄتھُم بورساران

گرژھان چھُم رات دۄہ اَتھہٕ کانہِ چاران

بہٕ ژۄن طرفن اندر گوٚرِتھ گرفتار

چھُہ پانس لامکانس ڈالہٕ ماران

(٨)

زمینس، دولتس، باغن نہ جاین

سوکھن مُہِمن، دوکھن داوین بلاین

گِرین گُیبن شُرین یارثن نہ باین

بمان چھُپس اے دہن[١٨] ساشن خہ داین

(۹)

نہ چھی باغاہ نہ پچھی پوشاہ نہ اولاہ

نہ چھی دوداہ نہ چھی عشقاہ نہ لولاہ

ژہ کیاہ زانکھ غمچہ تلخی نہ مستی

نہ چھی بو یاہ نہ چھے موجاہ نہ مولاہ

(۱۰)

ژٕہ چھُکھ دانا ہٕ ژٕہ چھُکھ بینا ہٕ ژٕہ چھُکھ گاش

سٕنیس وہ گُنیس ہوان چوٗبوٗزی چھُ پرتو

پہٕ گو بَرحق تہٕ پوز، لیکِن کتھاہ بوز

لسُن زانکھ مرُن زانکھ نہٕ کیاہ گو

(١١)

بِہٕتھ اوٚسُس بہٕ چأنس لامکانس

رٹٕنۍ آسِم نہٕ کھٕر دوٚلس تہٕ چھَانس

بلاے آیم پھوٚرُس پانس توٚرُس یوٚر

پیٚوُم دانس، لوٚگُس روٚہنس تہٕ پرانس

(۱۲)

بہٕ چھُس زاناں تہٕ چھُکھ مشتاق میٲنی

نہ چھَے نیندٕر نہ چھے تٔہہ میٚا نہٕ دادے

بہٕ زن وٕنہٕ ہا ژٕ میٚہ گوی ہمراز شیطان

میٚہ کیاہ کوٚر مے میٚہ کتھ کوٚر تھن اگادے

(۱۳)

ژِہنہٕ دوٚپ تَھم سجدٕہ دِیُن صُبحن تہٕ شامن

دوٚپُتھ سجدے کراں پھُجی لیٖپہٕ ختہٕ خامَن

میٚنہٕ دِیُنٛ مَے سجدٕہ روزٕنۍ جاۓ پامن

ہیوٚنُتھ باجاہ ژیٚنہٕ بلٕہ وآران گامَن

بوچھُس زاناں ژٕہ چھُکھ مأَلک تہٕ موختار

میٚہ ناچیزس چھُ ماشاہ کھالنس وار

اَما وَنتم دِلَس پٮ۪ٹھ چھُم سیٚٹھاہ بار

مناسِب چھا خلیلن کیٚونتھُون نار

(۱۵)

کُرم نکراہ دلس رووُم قراراہ

بہ کیاں ظُلماہ، بہ کیوٚتھ پروردگاراہ

خَلیلن تے کُلیمن ھینڈی شَیہ شتھ ناؤ

ابو جہلن تہ عتبن چُھا شماراہ

(١٦)

گَبن، گُرٕ، بآر، شُرۍ دولت نہٕ طاقتھ

حکومتھ، دوٚہ، شہنشآہی اُمیری

پُھوٚرَ سآرۍ پتہٕ تلۍ چشمن ہیٚی گاش

کرۍ معبوٗدِ برحق دستگیری

مَهٔ کړه پړته کاۓنسهِ مجهولس عبادت

گرِ ثهکه رسوا بئ نو نیک ناۂمی

کنُ معبُودِ برحق پچُھی سزاوار

دِ اکٔ ہی سجدہ اکٔ ہیِ کرِ غوہ لاۂمی

۱۸

ژان بالن بیابان پھلیم پُدی

اُچھوِ سیٚو جوے چھم دراُمشٹیہ وُدی وُدی

تِمسُ سنگیں دِس وِو تُم نہ ژوک تل

کراں نِلوَٹھ کنیٚن آ بچھ دِگینی ژُ دی

(۱۹)

کتھاہ صُبحَس وُنی صبحکی سِتارن

رٕوٕ پیس چأنِس ہلم عالم چھُہ دارن

مگر ییٚس چانہِ بنیہ موتن قبر کھٔنی

سُہ کیاہ منگہِ دولتس ہارن تہٕ دیارن

(۲۰)

سوٗ سندرمال پھیرانِ آس آرن

کنَن گگو وگیٖنہٕ وٕنہٕ وُن سبزِہ زارن

ژلان تھپہٕ تھارِہ بُنتھ چھول آبشارن

دیان تُلِ ٹارِہ نٔظراہ کٔر بہارن

(۲۱)

گُلاؤن باغوانس وۄن أتی روز

میہ کُر مینتھ مہ ژھۄاکھ کتھاہ بوز

چھہ روزاں شێن رێتن ہر دۄچ تباہی

فقط کێنژن گرێن پوشاں چھ نوروز

(۲۲)

وِناں چھُس ماگہ ہارِس، یُزٕ نارِس

ژٕہ ما مانکھ ژِ بیٚہ چھے تھپھ گگاٹہ جارِس

ژٕبیٚہ چھُی شُبنم وُپھتھ دِل گرٕ ایہ مارٕان

میٚہ باساں اوش پھُٹہ ٹارِن ہیٹھ بہارِس

(۲۴)

میه وون تس بارَہ سِندی خالن خَبردار

مہ بن ہرگز مَہ بن حُسنس خریدار

میه گو باپس تنہِ بی تارَن وّلمُ نال

دنیاے تاں حُپس عذابس مثر گرفتار

(۲۴)

ہلالہ گو بنتھ ماہے تماماہ

زوالن پتھ پیٹھے کرُفن سلاماہ

چھہ اکی سی ماجہ زاہنی غم نہ شادی

چھُ پرتھ صُبحس پتے آسان شاماہ

(۲۵)

نبَس ہیٚٹھ آسہٕ کتنکیٚچھ زُون پرٛزلان

کن گرِثھ بأنگ سُند اللہ اکبر

یُتھی گَٹہِ گاش ہیٚبہٕ نالس ژھٕنتھ تھیچھ

رژھاہ برٛونہہ پکھ یلہٕ چھی رحمتکی بَرٕ

(۲۶)

ڙيه کنُ ڏيشه تڙنخ پوشن ڦلان رنگ

ڏيکي دڙهه چاڻي ٻوڙين دل کراڻ تنگ

يه روشن چون ڇهُم تزاوان ڇوکن لوُن

وڻن کمهُ جار کر زخمن سيِيم انگ

٢٧

ستارو زٕونہِ وۄن وُچھ سأنی محفل

ژٕ ہیٚہ کیاہ گوٚو کیاہ زٕ چھکھ روزِتھ ژٕ تنہا

ؤقٕ شاہ ژٕ آوِتھ کرُن نظارٕ نہٕ وۄن کٔمہ

گوژُھم اکھ محرماہ یَس رازٕ وَنہا

(٢٨)

زٕمینس پیٹھ ژٕ لِتھ وٕتھ سۄرگہٕ خُوراہ

کٔشیر آیَس دِلس پنٕنِس برابر

رٕٹِتھ کھٲجِکھ ژٕ جس اُشہِ دارِ نیرتھ

لَکو تنہٕ ناوٕ کوٚر مانس بلکُ سَرہ

(۲۹)

اَکھاہ بُوزُم وناں غم گوژھ نہٕ آسُن

مَلکَھ بنَہ ہا، سیٹھاہ آزاد گژھ ہا

میہ دوٗپ مس غم چھُ پیغمبر بناوان

میہ نے غم آسِہ ہے بربادگژھ ہا

۳۰

یُنبرزلِہ نال وول قَبرن تہٕ پیرٚن

بہارٕن تُل مشرٕ باغن تہٕ بیرٚن

سٚنین وۄ گنین ہیوٚتُن پوٚن گاش سوٚنتکُ

پھُو دراُمُت واش ہیوٚبوٚنین نہٕ دیرٚن

(٣١)

یہ پچھے انسانہ سنز بڈہش علامتھ

بیہے کتھ یہ زباں جھپس تا قیامتھ

ارزیک دوہ کیاہ ونے کوتاہ کُڈر پیوم

سیٹھاہ رتی دوہ کجا مس رہ اتھ تامتھ

(۳۲)

نہ کس پس گاڑہ پاواں گاڑہ جارس

سیڈین سادن کراں گلزارنارس

مہ سن بآریکین خوش روز غم تراو

یہ کبنرھا پچھی پُشر پروردگارس

وُچھکھ پانے ژٕ دِوہ نوٚے رُودِ بنوٚن بنوٚن

اگر زانہٕ کاٲلۍ ژ اوکھ آب تیلس

چُھکھ دانا تہٕ سَن پانے لبکھ پے

بنیٚا یارٕ کمینس تے اُصیلسَ

خو داہ تزَاَوِتھ مَن نیُجِ لوگ دیّارن

دِلازآرِی کرأن بایَن تہ یارن

حقارَتھ کر نِہ لوگ پرہیزگارن

اُپھن تس گاش نُوُ پرہ وردِ گارن

۳۵

ہُو چھُم محرم یِہ چھُم دلدار باسان

دپانٛ چھُس مشکل کرُن مینہٕ آسان

دُنیاہ چھُس دِواں پننِس ضمیرس

تِتو لاکن یمُن آساں یمُن یان

ہلاکُو خان بغداد س دِواں نار

کراں اکبر جلالُ الدّین دربار

یِواں دوہ پٲ آتشہ تھوٚہ ماراں نہ گنڈاں

یتھ چھُ تاوتُن بازرٕ پہٕ سمسار

(۳۷)

یوٗ تا منز وارٕ چھکھ درٕ دست چھی کار

توٗ تا منز بائی تےٚ شُرِ باآٹ تےٚ یار

خوٗ داہ ژھنے مہ گرٔ شھی نے زانہ تہِ ہیوٚر بوٚن

یہِ دُنیاہ چھی دمس سینتی نمسکار

مرٛزہ اوٚن مَن دیاں چھُپس وانہٕ کوٚت کوٚت

دَزان چھم تیرٕ شُرۍ زِھیٚ چھم نہٕ کوٹھس

لمان چھُس، ہو نرٕ چھُم زیٹھان، ژھۄٹان راد

کِنکھ کھیوٚ تمۍ، پہرُن تھوٚوُن مٔنہ شوٹھس

۳۹

پھلے لنجہٕ ہِشرٕ چھہ گُلزارن نہٕ پوشن

نظرٕ وُچھِ وُچھِ تھکان چھم ژھُبس نہٕ پوشن

گُلالن تہٕ آٔگی زن کرِ مینٛز چھہ روشن

جٔانی ہنٛد تمنّا درا و پوشن

۴۰

سِراہ وَنہٕ ہٲتہٕ کانٛہہ گوٚرِتھ مانِہ بوزُن

سِراہ بُس شُوِہ سوٚرگس ڈٲلِہ سوزُن

لُسن کیاہ گو مُرن کیاہ گو مبنہٕ نِش بوز

مُرن بیں توٚگ تِمِس توٚگ زِندہ روزُن

(٢١)

دُچھم یوَپنت ژُونِہ یوَت لوَت ژھائے چاَئنی

گنے یم کل، سنے یم گرآئے چاَئنی

یِہ کینہ اوُسم دُچھن کھودری نِہ رویم

انے یم اُچھی، گنے یم رائے چاَئنی

۴۲

ہُلِٹس ثُراواں کِنُی رِز خاصِہ عامن

بَدن نیکن، سیٚدین، پہ خفتن تِہ خامن

سیٚٹھاہ جاأبر تِہ زوراور وُچھم موت

وُٹھاں گردن کَمن عالی مقامن

۵۳

کھنان پنۂ نین خیالن چُھکھ قبر کیاہ

ییہے نکراہ زِہ رُت کیاہ چھُم زبر کیاہ

پہنز کِنز چُھکھ کراں تدبیرہ ساساہ

کرن واٰلِس کرُن آساں خبر کیاہ

(۴۴)

سناں قضوین نہ چھُس زاگاں بُوہ نیاین

نہ چھُس تھاراں نہ چھُس کھوڑاں بلاین

کھنِز داہ گز وسِز داہ گز برابر

مقا ماہ چھُم عطا کور مُنت خداین

۴۵

کراں نِلوٗٹھ کٔنِیٖن صد پارٕ یاوُن

جیا تُک وُتُک رٔنبہِ آرٕ یاوُن

مۄنہٕ بُجرس برٕ وٕنٹھہ کٔنہِ وُچھِمس گمٕشرٕٹ

کلاہ نٔہ مرتھ بہنتھِ بے چارٕ یاوُن

(٥٦)

کرِان افرا سیابن مارۂ یاؤن

کمن سعہ ندرن کرِاںٰ آوارۂ یاؤن

سیّٹھاہ جاأیرۂ تۂ زور آوارۂ یاؤن

گرِشاں لوٹھاہ کرِتھ دۆہ تارۂ یاؤن

اگر کانٛہہ آسہِ چھُ نیکو کار آسان

سُہ چاٲنِس دُنیہس منٛز خار آسان

عمل کیٚنہہ چھیم نہٕ رحمتھ چاٲنی چھیم بس

خوداوندا میٚہ کرِٕ زٕیم کار آسان

(۴۸)

سیٹھاہ کالاہ کرم تلخی گوارا

وھل دُو رہ نیر ژ النکہ رودُم نیہ یارا

بہر تقدیر رہ و دُس ناکمّل

قہ آنس زن جداگا مُٹر سیارا

…و تہذیب دِ بُت خاصن تیج عامن

…دِڑکھ شاہئ نہ آزادی غوہ لامن

…کُنی معبود ہو وُکھ شہروگامن

…بوہ چھپُس وارثِ مَن عآلی مقامن

(٥٠)

بُمس احباب آسن بے مروّت

یہہ ی دُنیاہ چُھ تَس شوٹھس قیامَتھ

سیٹھاہ پرٲرِتھ رٕفیقن ہُنٛد ملاقاتھ

تِمس تاپس اندر بارانِ رحمتھ

(٥١)

زماناہ پوشہِ دُن عیشِ تماماہ

نہ تِتھ صُبحاہ نہ تِتھ پیشیناہ نہ شاماہ

نہ تِتھ شہراہ نہ دریاواہ نہ گاماہ

عطا کر تم ہتھی دلکش مقاماہ

۵۲

شُبُکُ گٔیٹہٕ کارٕ دیٖنٛتھٕم زُٕول کورٕمس

لبُم بے کارٕ کٹُراہ پیٚالہ گورٕمس

کٔرِیم چاآنِش زٕمینس مالہٕ پۄشن

ستَن طرفن وَتَن الماس جۆرٕمَس

(۵۳)

جنداه لاءِ گِیتھ اکھاه آسان قلندر

چھ تراوان ٹُونٹ چیرتھ ستھ سمندر

مَہ سَن ناون تہ شکلن وچھ حقیقتہ

سِکندر بخت چھا پڑتھ کانہ سِکندر

۵۴

گلالس دوون یہ زاوِیُل نکُتہ داغن

بہ کوڑن خاریٔ نوزُک دیماغن

کِرِہنی ژنی چھم گمیٔتر ہنہ زونمتُ چھم

ہٕ پوشاں کنڈیٔ ہٕ روزاں پوش باغن

(۵۵)

بہٕ کوٚر ہٕس خارتنہٕ ینہٕ بُود کوٚر ہٕس

کُرہٕ موجُود ناموجُود کوٚر ہٕس

گُلیٚن منٛز آوِتھ زولانہٕ وٕنتھ

بہٕ لامحدود چُھس محدُود کوٚر ہٕس

(٥٦)

گرشان چھپس تلئی اگرلاگان چھُپس آب

پیواں تاپھاہ وہ وتھاں گرداہ غباراہ

دوہ ہے ومس دِوہ ہے گُرتھس شنآءباہ

دِلاہ پھُم حسرتن ہنڈُ مرگُزاراہ

(۵۷)

بُتھِس ہیٹھِ کوٗ کُلِ پیچانہٕ جوراہ

بیٚمتِ زن یوٗسفس زولانہٕ جوراہ

میٚہ اچھِ بے نوٗر زن وٲرانہٕ جوراہ

اَچھن منٛز تس بُتس میخانہٕ جوراہ

٥٨

وُچھان اسرارِ گرٛھ رُوزِتھ ژٕہ خاموش

سِرس پانے ژٕہ سن ہرگاہ ژٕ ییہ چھُی ہوش

عموماً وُچھ میٚیہ تمُ سٕنٛز بے نیازی

خلیلن نارِ نمرودن چھکاں پوش

(٥٩)

دیٚما غاہ تھوٚد دِلاہ شاہا نہٕ دیوٗنتھم

پیٚنٛ مےٚ چھوٚ وتھس سُی پانہٕ دیوٗنتھم

کٔرِتھ کرٕ آوِتھ یہٕ سوٕ دِی راتہٕ روٗدتھ

اَتھس اندٕر میٚیہ پیٚچھن پانہٕ دیُتتھم

٦٠

میٚہ وُچھ گاٹُل دوٚہے غمگین آسان

کِرہُن زان ژِنۍ ترُن زان شِین آسان

سبب یُنہٕ نِس جنونس پژھُ میٚہ دیٚپمَ

چھِ دٲنِش فطرتاً بے دین آسان

(٦١)

جُدائی زن چھ ہرُدک واوآسان

دُیان عُشقس چھنہ یہ وِنی ناواسان

کریم دوہ پانٔنہ حُسنس مالہ پوشان

گیُم نفرتھ وُچھم تنتھ تاو آسان

(٦٢)

ژٕہ دُشمن چھِم بُہ چھُس نوزُک بدن کُن

اَما وِاتا یِمن تاوَن زَدن کُن

دزاہ عشقَن چھِنم ژٕھنِمِژ ہٹس منز

لمان چھِیم عقل بِیہ نیٚن سرحدن کُن

(٦٣)

عموٗمن وُچھ مِیّہ دانشمند بے دیں

تگُن ہاوان خُداہ ترٲوان گرٕھان نار

کڈان چھُس شوٗنٹھہ یی دوٚہ پانٕشہ نادان

بیٚنہٕ سادن بنی راضی خُداہ یار

(۶۴)

میّہ وون نکتہ حکیمن نے نوازن

طبیبن مرشدن دانائے رازن

دِلس چھُے قبلہ ساساہ کعبہ ساساہ

میّہ ونتم کیّاہ کرکھ پانژن نمازن

(٦٥)

پچھس منز اکھ شباہ تابانہ آسان

پچھس منز اکھ گُلاہ خُوبانہ آسان

وَچھس منز اکھ فُقہ شاہ آسان فلک ریس

پچھس منز اکھ زُوناہ تھدِہ شاہ آسان

(٦٦)

اگر حالاتِ سیدن ناموافق

دیما غس کھَے بِہاں بختس لگاں زآئجی

نغہ داہ بُوزن نغہ داہ بوزُن مَہ رآوِن

جوانس کھیّن، بدُس آشتی، شرُس مآئجی

(٦٧)

کوٚٹھِش ژوٗل شینہ بالن ژایہ نہٕ ٹھہٕرِش

زمستانس گٕنٛزٕ زلفن چھہ نہٕ ٹھٕرمِش

ژٕ نٕے پوشو چھہ دوٚمٕت یارٕ سُندٕ رنگ

ژَے لَجِ مُژ چھَہ یادم وآرٕ ژٕٹھٕمِش

(٦٨)

ژُسِنہٕ آمُت چھُ لوکن ہُنٛد سمنٛدر

لوٕ کیٛنٛژ بٔڈۍ مردوزن حآکم قلنٛدر

دِنَم وٕسنۍ نیٖرِہ ناکانہٕ زأنۍ کاراہ

گُژھی زٕوٚن چھُپس بو نیتھ عرصاتس اندر

وطن میونی جہانس منز چھُ نامی

چھُ یتی کُنی میرزۂ محمود گامی

چھ اکی سی نادمس منز جمع گامتی

عراقی انوری جامی نظامی

۷۰

زمیں دِل، آسماں دِل، لامکاں دِل

خہ داہ دِل بندِگی ہُند امتحاں دِل

بجرٕ دُ چھمس ستھاہ عاباہ تہِ چھُس بوڈ

لِوی تیرِاں، پوِی ڈیوٹھُم تناں دِل

(٨١)

اُمیرِن اکھۆ نصیحتھ کرٕ غریبس

مہ بَن ناداں مہ وَ دیِنہٕ پِنش نصیبس

تِمس چھُی قہ درزنگ ٹھیلاہ کُہنی تنتِھ

سِہرِ کاٹھس ہنیاں بخشاں جُنیبس

ژوہ دٲ آ ہمم دندکوڈم ترووم پھرکھا نیوہ

وڈم اکھ سیے بہا گمتاہ حکیمس

پتھر باوُن چھ آساں خیمہ واٗلیس

ٹکیل گو ڈِنی ہواں پٲٹھ چھُ خیمس

(۷۳)

پھیکِن بٔنِتھ تھووتھم بارے اَمانتھ

سیٚٹھاہ گوٚب زِندگی ہِنٛد بار گوزتھم

نظر کٔرتھم، مژراوُن تھم نٕہ ژوٚل ہم

مُرن مشکل، لسُن دشوار گوٚرُ تھم

(۷۴)

مُزُورِس وِوّن نخوجن رَنِزرٹیِ رِنهِ محکم

اگہ لگہِ داغ ثہ وِنٹّھس موّل گرِثّھس کم

اما میاآنِس دِلس نیتھ داغدار رس

ہُرال کتھ کٔنی چھُ محول، واللہ اعلم،

نہ ایمانہٕ نہٕ اخلاقہٕ أمیرن

نہٕ فقرُچ اکھ رنٛژھاہ حآصل خقیرن

اما انسآنیت گیہٕ کیّا نہٕ رُسوا

دلس ماگرٕ أسے لبٕجہ روشن ضمیرن

۸۵

جیا تکُ ڈول واین والہ یاراہ

یہ بھُی کبنئرن دی وہن ھُنّد باندِہ جشناہ

جیا تکُ پے لبکھ ہرگاہ سرکھ وقت

نہ نتھ صُبحاہ نہ نتھ شاماہ نہ پیشناہ

(۷۷)

سُہ یمِی ازٕ تام کرٕہٕم دستگیری

یِہ چھا مُمکن زِ تزٲوِہٕم وقتِ پیری

جفا کارن چھُ بےشکھ تان چھکران

بکرٕ مارٲں چھَہ تمی سٕنٛز دیہٕ گیری

ستن آٹھن دوہن ہنٛز زندگانی

یہ ژوٚن پانژن ژہیٚن ہنٛز نوجوانی

کرِس ناشُکرٕ وزِس نارضامند

ژٕہ دِن کرٕمژ چھینم نامہربانی

سرِس سرپوش چھُم سرِ بادہ پیرس

سکندر شوکتش گردُوں سریرس

نہ تخریباہ نہ طوفاناہ نہ شوراہ

تلاوُک آب چھُم گومت ضمیرس

(۸۰)

ہینئر اعمال ڈ یشٹھ چھُم سوٗ تاں گاش

تیمبر آہم ییمیٚتر نوٗرس کورٕم نار

وچھان چھُس نٔ سُندِس احسانِ عامس

ہُران چھم آش سوٚ درس ما لگیٚم تار

(۸۱)

تَخَیُّل مێون پھیراں کاینا تس

کراں آوارہ گردی شش جہاتس

ژھۄنڈِ تہٕ نزاواں چُھ اردہ ساس عالم

فنا منتہٕ چھم منیہ آساں رآتی راتس

(۸۲)

مہ کر دعوا مہ بن مغرور ہنیں کرہ

مہ گرٹھ اہلے دِلن نش دور ہنیں کر

تُنھجنِ کرہ مٹر چھپنے اُو بگجن نہ زالیں

کھشرِ یھیپھرس گرٹھی نوسوئے ہنیں کر

(۸۳)

کھوڑاں اوبڑں کلس بیٹھے مانہیم ڈوڈھ

گرڑھاں تلہ مُل نیواں مخدُم سائبُن روڈھ

وُچھاں نل گرڑُلاں ڈاین گرُہُن ور

وُبڑں آساں چُھ نڑُو نیا ڈے بہین ڈوڈھ

۸۴

ژٕ چھُکھ سَنتھ سٲئِلن ہُنٛد ونِتہٕ چھکھنا

ژٕ چھُکھ حل مشکِلن ہُنٛد ونِتہٕ چھُکھنا

مےٚ گرٕ تھٕ میٚا بنٕ کنٛتھن کُن میٚون ذِل وُچھ

ژٕ چھُکھ مٲلک دِلن ہُنٛد ونِتہٕ چھُکھنا

٨٥

اگر فکرا ہ کرکھ وأنکھ ژٕہ پانس

خۄ دابَس بازٕ کانٛہہ وآتیٛ نہٕ شالس

میٛہ چاأنی دٕزٕی ژٕہ نے نالس ژٕھنکھ تھیٛھ

زمینس آسمانس لامکانسَ

(٨٦)

ہَوَس کاری اندر راٲوم جوٲنی

بُجر دوٚتُم کھوٚرن تَل ناگہانی

کَمَن زر پیوٚم چشمن گاش روٗم

ووٚن چھم بوزُن تگاں دُنیا چھُ فانی

۸۷

نسب جُھم ٹھوٗ دتہٕ عالیشان جھَم ذاتھ

سیٹھاہ تھسٕدِی جھم بزرگنٕ ہندی مقاماتھ

میٖنہٕ راوُر ناوِ ساٹری خاندانکُ

کوٗرُم ثابتھِ منا جاتن خراباتھ

(۸۸)

بہ دیناہ زوٗن مُنٛچھم زٕن تہٕ بنوٗراہ

کھوٚوان چھُس گاسہٕ تیٚرکنٕ سیتی تیوٚراہ

خبرُ وزِم نہٕ ژٕ وُپُس رامہٕ ہوٕ بوٚ

اوٚمنٕ پہٕلِس تہٕ پانس سیتی گیوٚراہ

(٨٩)

نبس لوّگ نا روجو وولے یہ وٹھ واو

اڈّیں لئجی پوٹھ، اڈّیں کھیٹ پوٹھ لگیتھ ناو

میّہ وڈن ہازن مہ براندیشہ غم تراو

پُچھ بانے واؤ، پانے ناؤ، دری یاو

۹۰

وُچھاں چھکھنا زمانس کیاہ بنِتھ آو

بُھٹنا پرِتھ کانٛسہ ہُنٛد معبود پرِتھ کانٛہہ

خلیلس اوس اکھ نمرُود گالُن

چُھ بنِتھ دورس اندر نمرُود پرِتھ کانٛہہ

٩١

وُچھکھ پانے اگرہ دِل چُھپی ثرٔیہ آگاہ

پُچھ امنُک ابتدا اَلمُلکُ لِلّٰہ

پچھ پٹُرن سگ دِواں مُولن دِواں دروت

اڈن رہبرِ وناں اُڈی گے شہنشاہ

(۹۴)

پُهٔ غم سرمایۀ اولادِ آدم

خوشی هَند لازمی انجام ماتم

چه کُښته تر نه دوه خوشی هَند حد مُقرّر

ذُهیبُم ذی الحج، ذُهیبُم ماهِ محرّم

(٩٣)

کریما کارسازا غم گسارا

رحیما قادرا پروردگارا

بمہ روزا چون آسِتھ بندٕ غارن

یہ سیدیا رحمتس چائِن گوارا

۹۴

ژٕہ چھُکھ زانان نہ چھُم ایمان نہ عرفان

چھُ بہتر میانہِ خوتہ تہٕ منٛنھ درجہِ شیطان

کرِم کوٚرتھم یوٚتام منٛتھ زٕندہ تھوٚو نفس

مِنتھ تھوٗی زیٚم وتھن لُٹ کری زیٚم تیٚم آن

(۹۵)

پرنے میٹر زنٹ گمیٹر چھم پرانہٕ وارن

ونے کیاہ دامنس تل نال ووٕنُن

سثراہ گوڑھ ییُس مبہ سُوٕ ہے توٗ ووپہ شاکاہ

یلو بدلاوس ییٚثر کال وونُن

(٩٦)

بد بختس بنٛ گوٚڑھ یار کانٛہہ

گوڑھ نارس کرُن گلزار کانٛہہ

اگر ہس بہٕ قدمن دین و ایمان

اگر دیہ ہیٚم دلِ بیدار کانٛہہ

ڑیہ کُن ڈٹھیم گرٹھاں سوس گوہ لابس

ثیہ کُن ڈٹھیم بواں آئکھ شابس

متاں یوسف زلیخا نوئی وچھاں خاب

اساں مے خانہ، بُتھو وشلاں شرابس

٩٨

مێہ وُنۍ تن کاہنہِ اکھا کُس یِو، کُس مُود

کٔمِس آ وِ مُول مُژ ہٚنتھ کُس چھُ بے سُود

گلاں کم کم سکندر جَم نہ دارا

زمانکی شالٕ وُچھ منٛز ساہہ بڈی رُود

خدا آگاہ گو مردِ خدا آگاہ

انا الحق دِون بِتی یُجی شور ھُو اللہ

گدا گو بیں نہ تونگ زانُ ہِن پان

شہس یُجی رأچھی کرہ سُی گو شہنشاہ

(١٠٠)

دۄہس رۄدُم ییتی کوٚرنم مذاقاہ

بِتھُی دۄہ لُس نیرِتھ گوم کیاہ گوم

دپاں پتہٕ اوس آمُت پتمہ ییارے

شۆنگتھ وُچھس نہٕ پھیرتھ گوم کیاہ گوم

(١٠١)

چھُ دِل آساں مقامے حق تعالےٰ

چھُ أتھِ زاگاں دمےہے ابلیسِ بدکار

یِہ کَنہٕ چھَ نہ گاٹلیوٚ دٕنہٕ مُہُر اُیزٕ کیٚنہٕ

چھُ اکثر گرزِنس پہٕ زوٗن کراں لار

(۱۰۲)

مُرِیداہ، صادِقاہ، روشن ضٔمیراہ

پٔنُن مُشکِل وَنال بُوزُم مینہٕ پیٖرس

اَکِس لمحس نٔمان چھُس نہٕ پرٕستن

بہٕ رٔٹتھ چھم نستہٕ کینی نیٖران ضٔمیرس

۱۰۲

شبُک حاَصل یُتیم پھِرُک مناجات

چھہ اَتھی ساتس اندر آساں فتوحات

خبردار! بُتھ نہٕ اَتھی ساتس گژِھی ژھنب

ژُنیس تھوٚو دوہٕ سنٕز گرٕ اَچھی سنٕز رات

(١٠٣)

ترّیہ[٣] دشمن، نفس تے، دنیا تہ ابلیس

ہِمو لوکُں مفاجاتں وَنے کیّاہ

دوہں جُھمکار آساں جال سائنی

کھَراہ ہیٹو جُھبں ہوّایں راتش رفنے کیّاہ

پُھٹنا کُنتی کِنتی گرٹھاں آچھُر بیٚتھ ڈوٹھی

پُھٹنا زٕ برک عموماً خار آسال

دِیَس نَے وَرے ریاضتھ کیاہ کرٕ نِس سُبھ

پُھ وزی بَس ہمُون شیب بیدار آسال

(۱۰۴)

دیاں پرویز چُھیم فرہاد دُشمن

پتو اوسُمں بنن اولاد دشمن

دیاں تا آبیل اے فرزندِ آدم

چھ بأبیں بوے مادر زاد دُشمن

(١٠٧)

چھُ وسواسس اندر انسان گرھان گیر

کران بٕٹلئ دین و ایمانس قبالہٕ

یگُن ہاوِتھ ٹھیکان، ہارِتھ لدان ئتھ

یِنو سوُدی تمیُٔس یانس حوالہ

(۱۰۶)

اگر حأصل کرُن چھُی کینہہ تہٕ کر اَزی

یگاہ مۆ کلکھ تہٕ سوری ساز وسامان

جوأنیٖ زندگی شونہرتھ تہٕ فرُصتھ

یہٕ سوُری سپدہِ خاکس سیتیٖ یکسان

(۱۰۹)

نِجس داوس قراراہ چھُم نہ ویسیٔے

دوہ کھن داوین شمُاراہ چھُم نہ ویسیٔے

لگے ناوس ژہ مازانکھ مبہ کیاہ گو

دلاہ چھُم بالہ یاراہ چھُم نہ ویسیٔے

١١٠

کُہ لن وۄدتھ گرٚز تہٕ وۄیزِن دراپہٕ بامن

زمرٚدُہی مٔنٛتھ گے بالہٕ دامن

بینٛبُل ہیٚو اوٚلن زمینٛس سوٚنتہٕ داون

ینٛبرزل نیندرِ ووٚتھ دِتھ چاکھ جامن

(١١١)

جوانی رادہ رادِ تہ چھُم تمنّا

جوانی گرٛہ میٛہ بیٛہ دوہ تارہ واپس

بہ چھُس سُی نارٕ وِزٕ یمہ ٹیٖٹ گُنن کیوٗد

دول ژِلہ دوہ لوٗش ترووُم دانہ تابس

(۱۱۲)

سیاہ بُرقاہ ڈُلِتھ بدَ دل جمالاہ

دِلن دوٚپ نمَ کرُس اُ أندی طوافاہ

مِیَہ دوٚپ مس دوٚلِہ ناموسِ شریعت

دوٚپن کعبس تہ چھپے کرہ ہُنی غلافاہ

١١٣

ژٕہ چھکھ ژھانڈاں میٚنِس عاشق نوازی

کراں چھکھ غزنوی آسِتھ ایازی

اگر پانے بنکھ معشوق ۔ زانکھ

چھیہ حُسنس سیتی آساں بے نیازی

پیہ کیتہ سبز جھپے پرتھ موسمس منز

سُہ آسِن ماگہ پھاگُن ہار ساوَن

بُمِس کُھرٕ ڈیکھس دل وتھ پیتن تل

خہ داہِن لدٕ تمِس اٹھ بارٕ ناوَن

(١١٥)

سحر وتن تُلر بیراں تہٕ پھیراں

اناں باغو تہٕ بالو منزٕ تُلتھ وٕ یُٕہ

زِنکھوٚٹ چھُس تۄنبرٕ منزٕ داںتھ دِواں پیام

ثُرِس نہٕ ثرنس چُھپنا آسان ثُہ دری گیوٕ

کتھاہ وُنۍ پۄنپرِ شمعَن کَنس تل

وٚنِتھ زانٛے نہٕ عِشقُک مِیر مُفصّل

وُدِچ خوشبو چھپہ بے شکھ رُوح پرور

اما بیٚلہ ستیٚ آسیٚس نارہ منقل

١١٧

دُعا گوٗی چھ یا عالم پناہی

یتھ لاگن چھُ دُنیاہ روسیاہی

نہٕ کرِ نیٚس پادشاہی منز فقیری

فقیری منز نہٕ کرِ نیٚس پادشاہی

کمن قطرن شُہ بخشاں کم سمندہ

تمس اَتھہ دارہ وِتی کم سِکمنہ

نماہ روزاں خہ دابیں کیٹنہ منگیم نا

کَکن اتھہ دارہ وُن آسیٹا قلمندہ

(١١٩)

چھُ علمس مشغلے مشکلِ پسندی

سیٚنزِ ن سادن کٔتھن مشکل بنا وان

یہ آدم زاد کھم کھم کا ر کرِ ہے

بِچارس عقل چھپیں پٔنٕ دل نیا واں

۱۲۰

مکانک یامہٕ رۄُستی پۆر دُنیاہ

دفتہٕ اۄڈری لبن ہُند پۆر دُنیاہ

ہتس ورٲی یَس تہٕ ہرگاہ زِندہٕ روزِکھ

یتوٗ اکن چھُ وانگجہ وۄرٕ دُنیاہ

پڑ ژھُم زاڑین دوُیکھ چالاہ چھُ دُنیاہ

بُجن ہندی کینہہ اوٚدُر مالاہ چھُ دُنیاہ

دیاں داندر نڈری والاہ چھُ دُنیاہ

ژُراین دوٚن زلری زالاہ چھُ دُنیاہ

(۱۲۴)

ہیکتھ ییلہٕ آس تیلہٕ زٕ ونمُ مساوی

دٔوہُم جسمس گوٗرٕ ڈُھم آرام وانُن

دٲل ییلہٕ دٔوہ ڈۄل تہٕ ہیٚنز فکرٕ شِنز

سغرُ چھُم زٕ نیٚوکھ بیٚٹھ چھُم گاہ ماتُن

دِلس منٛز ناوۄمیٖدی ہُنٛد نَہ لاطُم

وُٹھن نیٚتھ کامیابی ہُنٛد تبسُّم

عمل کیٚنہہ چھَیم نہ سۄتھ چھیم چانہِ فضلیٚچ

اُحِبُّ الصّٰالِحِیْنَ وَلَسْتُ مِنْہُمْ

مُلبینُک عشق مبینُک جشنِ نوروز

(۱)

سحر وقتن پھلے لنجٕ مشر چھپہ گوشن

چھہ سنگرمالہ طوٗرٕ کٲٹھی لہ وشن

دِلن منز یاچھمٕ پوشہِ ٹوٗرٕن

زیوٚن پٔٹھ یا رسول اللہؐ چھُ پوشن

۲

مُدینکُ شام زلفن شانہ طوُرس

مُدینچ راتھ چشمن سوُرمہ نورس

مدینکُ صُبح پرنوٗشش جہاتس

مدینکُ دوٗہ چِلا دِلکس حضُورس

(۳)

چھُ بیۆن بیۆن عالمن بیۆن بیۆن زمیناہ

اگر تنِہ آسِہ کانہہ بتن آسِہ دیناہ

پننۍ پأٹھٕ پنُن مکّاہ مدیناہ

کُنی چھُکھ رحمۃً لِّلعالمیناہ

۴

چھُ کعبس سنگِ اسود داغ سینس

عرق چھُس زمزُمک پیشانِ جبینس

سُیٹھاہ ارمان چھُس بخشُس نہٕ ذاتن

شرف بُیس تمُی عطا کورِمُت مدینس

(۵)

اگر ژھانڈکھ ژِہ دُنیاہ دین راوی

اگر دینٔ ڈکھ دُنیاہ گژھی ناش

دُھنٔ اُچھ دین کھودر اُچھ چُھ دنیاہ.

محمد مصطفیٰؐ دون ونٔ اچھن گاش

(٦)

محمد بے کسن ھند کس محمد

دِکُھ آرام رُوح کہ رَس محمد

سنجا تیجی چھے کُنی وتھ رڈھ بیہے وتھ

محمد بس محمد بس محمد

۷

سو رونق عالمُک زینتھ جہانُک

زمینُک آبروٗ ہے دِل آسمانُک

سُہ عرشُک جانوٗ فرشُک شہنشاہ

مکانس درجہٕ یُس دِتن لامکانُک

٨

زٕ مانس ستۍ چھُم پرٕخاش یِکھنا

فقط چھُم چانہِ لطفچ آش یِکھنا

چھہٕ عرشس کُن نہٕ فرشس نظر قدم چانٛی

وندے قدمن اُچھن مُنٛد گاش یِکھنا

۹

پہ سنو پوشن ژبیہ کرہے مالہ بکھنا

بعہ بہرئے لو لکی مس پیالہ بکھنا

اپھن ہنُند گاش وندہے لالہ بکھنا

مُدینکہ ٹاٹھہ سانہاہ سالہ بکھنا

١٠

بہٕ چھُس بے مایہ بے مقدُور بے کس

ژٕ چھُکھ پتھ کأتشہٕ ہُند فُری یادِرس بس

مێنہ شوٗ بیا چانہٕ دیدارچ تھوٗنی آش

تھوان چھا عطر کانہہ ناپاک باسن

(۱۱)

کتھن میٲنِن تھوکھنا گوش یکھنا

مېنہٕ ماٗ وِتھ جلوہٕ نِکھنا ہوش یِکھنا

یېنہٕ سِکہٕ لا اِلہٕ عاٗبن ستٕنز کرٕے زِیم

ژٕ چھکھ میٲنِن سِرن مرہوش یکھنا

۱۲

عَمَل جِتنا بہتر ہو، دِل اُتنا سادہ رکھنا

خوشی جِتنی کم نہ، غم اُتنا زیادہ رکھنا

اگر کُچھ ہو تو ہم تقدیر بدلیں

فِدا اگر شخص جِسے آمادہ رکھنا

(۱۳)

بہ سوزَے سایہ بُذی صلواتہ یِکھنا

وندے قدمن بہ نُہ و دوہ راتہ یِکھنا

بہ کوٚرنس خاریہ محدر دار نفَسَن

سیٚٹھاہ دشوار چھم حالاتھ یِکھنا

(۱۱۴)

میٚہ پھۄلہٕ ہن چانہٕ بینہٕ گلزار یکھنا

میٚہ ژٕلہٕ ہن چانہٕ بینہٕ آزار یکھنا

پتھ منیاینٛن مُشکِلن حل اکھ نظر چانۍ

گمژٕ چھم زندگی دُشوار، یِکھنا

(۱۵)

ژٕہ چھُکھ معبودٕ سُند محبوب یِکھنا

ژٕہ چھُکھ دۄن عالمن ہِنز شوب یِکھنا

رَتس چھیم دَتھ گمِژ محبوبہٕ میانے

نظر کرہ تم تہٕ ژٕلہٕ ہیم لوُب یِکھنا

(۱۶)

کَلَس پیٹھے جُھی لعَـمُرک تاج پکھنا

ژبیہ پجھی دوِن عالمن پیٹھے راج پکھنا

کرکھ نا اکھ نَظَر مازاغ چَشمو

میتہ حاصل سپدِہے معراج پکھنا

(١٧)

مۆ ٹھُم سوٗرُدی بحمداللہ ژٕ نیٚس چھُم

محمد مُصطفےٰؐ ژٕ بادرس چھُم

ژٕ یِہٕ چھی دُنیاہ تتھی بیٚہِتھ چھُکھ کران ناز

میٚہٕ لا موجود اِلّا اللہ یس چھُم

۱۸

یہوٚی عزّت ییٚہ چھَم نیک نامی

اُمی چیزن کوٚرس ناٚمی گرامی

کھوٚرن تَل چھِم سِکنٛدر جم تہٕ دارا

جبینس چھُم تہنٛد داغے غلامی

(۱۹)

نظر کٔر تھم نہٕ زن پیٚو تا پھ شینس

گُلیٚن نوی ہرنہ نوٚی گُلی کھتٕی زٕمینس

اکی پردٕہ آم زن دوٚن عالمن سونتھ

بہٕ ونہ ہے دین و دنیاہ انھٕ جبینس

اَرۍ بخشُم بیمارس کیاہ گژھی کم

کرُم گلزار نارس کیاہ گژھی کم

پتھر پیٚمتس تہٕ گیٚمتس فقیرس

بلندی دِم ستارس کیاہ گژھی کم

(٧١)

اگر فِکر راہ کریکھ اے مرد آگاہ

پُچھ اصلِ عَبْدہٗ اصلِ ھُوَ اللہ

پُچھ روحُک ابتدا نوُرک خمہ داوند

مُحمّدؐ دوں ہو جسمس تنِ گیاہ

(۲۲)

سیٹھاہ کھتو د آغۂ مولائے مدینہ

یقینک کئن توٗ آرے مُدینہ

گُرُن دینش ژٔہ ضم مِیم محمدؐ

یہوی گو حمد مولائے مدینہ

٢٣

نہ دائیں سنتی ہم عنوان آسُن

فرشتن نِش ہتنُ ءِ مہمان آسُن

مگر با این ہمہ انسان آسُن

یہ گوَ پیغمبری ہندشان آسُن

(۲۷)

مسلمان چھُس یہے چھم نیک نامی

نسب چھُم شاہ بطحا سٕنٛز غلامی

وطن چھُم وسعتِ اللہُ اکبر

نہ چھُس مصری نہ چھُس تُرکی نہ شامی

زِمانُك حال یارَن هنْرِ حکایت

(١)

رِحِم بجُر تھوْو والس ٹیٹھ نِبر چھاپن

کرْم ناءِو دِ چھُ تھیْ سِنِز تُوْر وایان

زمانے گو پھِرِ تھ سو رُوِی پِھر تھ گو

دیان گا ٹُلِی ہلیْن بانن وِ کرِی ٹھان

(۲)

شرلفایہ نس کلس کھوّت مُنت کمیئناہ

کھراہ تس باگہِ آہشر نازنیناہ

لگاں دب راتءِ کالن گاش دارس

تیّنبر کاَئنِس اھتس کیّتھ لال ٹِیناہ

۴

کلس پیٹھ بیٹھ وُلین ہنز بادشاہی

حقیقتھ ترٲو، ٹوٗک دٲہی تباہی

خۄداہ مشرو وپیت لین کرِ عبادتھ

ضمیراہ کُن نہ مٲلی ہیٚز رُسیائی

۴

نہ پُچھکھ خوشے غم داہ درد دل نہ پُچھکھ آر

وَنے کیاہ حضرتے انسانہ بندی کار

غم داہ تر ڈوکھ انگن ہو ڈوکھ تنہا نہ گے خار

جذامس منتر کوڑکھ دُنیاہ گرفتار

۵

اُکیتھ کِنی زنِدگی دُشوار دُشوار

بیَنیتھ کِنی دولتس اثار اثار

دُزِتھ و دن راتھ اُکیمہ ختاج ڈوبن

خُدایاہ ظالمن لگیتن گرس نار

(٦)

بصد سختی غریبن کوں کرہ دِتی ٹھول

خو جن دِیٹ ٹوکرن فرمانڑ رچھوٹل

غریبن ڑ ورہ نیو دُکھ تنیل ڑاگین

مُلکدارن دیوال خانن کو رُکھ زوُل

(۷)

زبردستن غریبن نتھو وٕتھ کار

کٔتھ لے کینہٕ ناوس، لُہراوس یار

گژھتھ پیریس وَنکھ احوال دوپنکھ

گژھو ختماہ پیرٕ آغس منگیو خار

٨

نه پُچھکھ خو فے خه داه دردل نه پُچھکھ کار

دغه ہیں تُسبی پھراں راتش گینداں زار

نه تعلیماه نه تہذیباه نه شو یاه

دِوال تعویذه پُھلی چینی وٹاں دِیار

٩

پِيءُ پڇي اکه وعظه مجلس ايّها النّاس

گهرِ کِي ناساز ڇهم، بيمار ڇهم ماس

ڏِهو کانهه آنه اکُ تاجُئي کرِو جمع

پِرِوتُوه کلمه ساساه، اُسِي کروناس

(۱۰)

دیاں گامس اندر قادر سباه آو

وَنے کیباہ زن ہتن شوھن بیاہ آو

زنانوَ واجہ انہ، مردو وگوئے کینی

نیازن ڈیرسگے، کوہ کرت وباہ آو

(١١)

نہ جبریلاہ نہ فِردوساہ نہ حوراہ

طُہوراہ یشُ دِلس اِنہ ہے سُروراہ

چھُ اُزنی کبٹن بے بیدِ بیضا کُلیمن

سلیماں ٹِنگ یا ساں کوہِ طوراہ

(۱۲)

چھُاُزی کِس فلسفس عُلمس ہوکھُو تاو

نہ چھَیس گرمی نہ چھَیس سوزش نہ چھُس جاؤ

اُنگُک کھٹ کُوش گمان ہنرِ شِشر گاٹھ

قیاُسُک شین، تخمینک ترُن واو،

میہ وُچھ پڑتھ فاَضلاہ پرتھ باتمیزاہ

وَندس یہِ یہِ کراں بنہِ ناکمیزاہ

وُلِبن ٹوٗٹھاں چھُ دَے ارزاوِ دیگر

تِمن دِسنی بناں نصراً عزیزا

(١٤)

تنهن تائين هيس بي سند آزرون

مگر انهن سنئي ڪري ڪجهه ڪئين تعاون

مَنهن وُچهه پُٺين ڌهن ورهين مٿي پوت

مُسلّط گورِ نا پيو ور تمدّن

١۵

چُھہ فرفیزِن اندر انگریزِ کوشُر

اَتھو کِنِہ سۄت گَتھو کِنِہ تیز کوشُر

بنِتھ حاکم دَباوان میز کوشُر

لَمان دیڈِس، گیوان گُگریزِ کوشُر

(١٦)

تھیکاں کلچر تۂ ہاواں دین کو شُر

مُشید و مُنشرے کراں آئین کو شُر

و وہ تھاں مزہر پراں الحمدُ لِلّٰہ

بُلیکس مشنرکناں ویکسین کو شُر

١٧

ڏپاں ٻيليه عالمي رٻيڙ کراس ٻيٽ آو

ڏوپکھ ٿڪين ٿُرين ڏوٿھمت سٿهاڏ تاو

گِرٿهنھ رآهي کرڍھ ٻوکھ ڏوڍھ ٿرِين کيٽ

مٻيه ڪُن گوڙين تہ اٿھ ٿھوُم تگُن تاو

(۱۸)

جوآہر لال سُو دس پیٹھے اناں دیار

اول سیرن سیڈاں وُڈیں انڈر کار

بڈّین صحبن بناں یاری گمنڈاں زار

مہینہ مسکینس سنتن بیرّین تھوَاں لار

١٩

سکولس منٛز بنیوٚ مُت ماسٹر جی

کتھو کِنز کوٚل کنو کِنز زوٚر جوانہ

دوٚیُن قدرٕ تھ چھیٚبہ دہہ ییس ترین ہتن ہُنڈ

چھُ مجبوٗرس کرانٛ موختار دانہ

(۲۰)

سہمگارن قیامت دوہ ٹھین کرائے

دپاں رسوا گرھن متہمنک سُتھین ہائے

نہ گو جانی؛ مگر کا ٹہا پر ٹہیں تا

پگاہ بیٹھ گیا، رہ جھکھ ڈال زئی نما

(۲۱)

کراں نسوارِ مرغوزی چیواں چائے

کھیواں منقتک بتاہ، فِتن ءِ واں آئے

گُو کرنڑ وِنہ پیٹھ کھسّی کھسّی گمہ لکھ لُور

کَلن چھُینہ وُنہ انداں تا رینگکی یاسے

(٢٢)

بہ جُھبیں اعلےٰ ایاست کار، چھُنا

گنڈن ہُندیب شریف آزار، چھُنا

بہ چُھپیں گوین دپاں نوز گو نظامی

بہ جُھبیں لوبین گنڈاں دستار، چھُنا

۲۴

اَزیکُک تہذیب پچی ءِ جُس دِ باٰزار

ضمیرِس چار، نفس ترأو ءِ گ دیجّ

سِشکم تتاوُن اجھن تُل دِل ءِ ٹُن تُل

حلالس تے حرامس کر کُنی لیجّ

۲۴

بُڈن وۄتھ پرٕ ہُشری گامٕژ چھ تُھجِ پھِری

زنان ژھوکھ، جوان گوٚ نہٕ بوزُن

اِتھس حالس اندر ونتم ژٕہ پانے

پُھٹا دشوار گومت زِندٕ روزُن

لٕطیفاہ راتھ وٚن نم لاإلہٰ کھارَن

تَبردارِس أکِس وٚن سُود خارَن

پُنِنی نیمتن پِتہ کوٚر نم حالہ ماآرن

مٔنہ کُر یاآری پٕنٕنی پروردگارَن

٢٦

ڈُہن آہنَ تہ چھم ہیٹر مُیٹر میہ داں کھار

ڈہن آہن تہ چھم سُومُت میہ شلوار

ڈُوڈُں چھس زالاں ہنس وہ میس تیس زُین

نہ تھہ ریہہ تے نہ تھدُہ تے نہ تھہ نار

٢٧

رِہُن تھوڑُن غرٗیبن تے مزوُرن

دِتُن دُنیاه اِپرِی زیلدّیں نہ ڈوُرن

نِنَس چالاکھ اِنسانوَ کدِّھ ٹِھل

غریبِا ده ٹُتی پراراں چھُ حیُدرَن

(٢٨)

کھنڈس کوٚز نیٚرخ کم داناہ وُزیرن

یرُس لوٚت پأٹھۍ حمداہ مامہٕ پیرن

نوٚل گوٚو سروگ تہٕ نوُنس بھاوُ گوٚم

خبر ونٕژ گأمی گامس لالہٕ میرن

(۲۹)

ازٕ یُک تہذیب چھُ پٔرٚدٔس وُلِتھ لاش

زٕمانہٕ واتہٕ ساٚرِی سِرٕ گٔرٚصن فاش

گژھن یکبارٕ ساٚری چھیٚتۍ کٔرِنۍ شُو

ژٕلِن گٹہٕ، بالہٕ تمنا لیٚن یِن گاش

(٣٠)

صُبح ڦوٽل ترڦو پرتو آفتابن

زمانن ھيوٽ ڪرُن تاثير خابن

سنين ڏه گهڻيار، ڏه گهڻيارن ٽيرگو

ڏِسُ پرائنس گهوٺي ڪرٽ اِنقلابن

(۳۱)

وِچھاں چھُس رَنگِ دُنیاہ چھُس کھیٚوان تراس

ژلان چھُم دِل گرٛھان چھُم پادٕہ وسواس

نظرٕ گرٕ کاٹلیٚن ژُشس ہیٚواں پُش

وُچھان گرٛھ اَحمقن ساسن کراںٛ ڈاس

(۳۲)

حڪيمن ٿي طبيبن هنڌِ ئي نه هٿوان

ٻجهه اڪسي جابه لوڪن دا آدي ڪاسان

لڳه وِڇهه ٿن اکهه ڙو ڻاه ٻين فڪر ٻيه

امار وحس تهٔ ما زاه دود آسان

۳۴

ابُو جہلس دو نکہ سرکارِ والا

کھوٹین پائنن کنگھُ یوسُف جمالا

مینہ کوّر انکار ژہ ون طرفن لگمُ نار

توکّلتُ علی اللّٰہ تعالیٰ

(۳۴)

جہالت گرٛد وہ ہَے زہ پیٚنہٕ پانَس

میٚہ وٕنتم کسُ چھُ بسُ اندرٕ وٕہ نیابس

مسلمان آسی رٔٹ شیطانہٕ سنٛز وتھ

جٕواباہ کھوٚش اتھس کینتھ کوٚر خودایس

٣٥

أمبرِاہ اکھ وُچھم زٕن ناٹٕہ دانٛداہ

ہنک گرِٛھہ بیچھنس کرِہ یُدگدآئی

دِلن دِژٕنم گوٲہی چھکھ ژٕہ قآدر

کمَن احمق بچِن بخشِتھ خہ دآئی

٣٦

سُہ ئیمی زاٰہنہ وُچھینۂ من یاسیر باٰنڑکھ

کراٰں وِ بُوٗ مار اڈ پاون تہِ پاون

نمنس بہیتر سمندرہ کھعٔ تہِ سماوار

ڑہ وَن یانے یہِ گو نا عقلہِ تاون

۳۷

چھُسنہٕ ژورن بناواں قطب ساقی

بُتھ سیتارٕ گے دُستی قلندر

چھُ ساقی سُند کرم خاکس کراں سونٕ

گِلٹھ سازن بناواں کیمیاگر

۴۸

گٔمٕژ ییٚٹھ زِندگی پرہیزگارن

بٔنیٚو مُت دۄہ نہٕ دیٚن ژوٗرن تہٕ فراڈن

چُھ گومُت زِندٕ روزُن سخت مشکل

سیٹھاہ تھٔد نیرخ گو ناٹن تہٕ گاڈن

(۳۹)

اِکُو کارا ہ وِچھُم اُڈی کیّن فُقیرن

کِناں فقرُت، ہیواں ٹُلی ڈ ویا ہی

تمنّاہ چھُم بہ وُچھِہن اکھ فُقیراہ

کھو ڑن تل آسِہ ہے بس پادشاہی

(۲۰)

دپان چھُس نالِہ گلُن لِدہائہ ودِہا

دزان چھُم دِل زِہ سوز دردمندی

بِہ گوئِی دورِ ناہنجار بِنتھ منز

بُنتھ گو گوز پرب سنگھ نقشبندی

وُچھم کیاہ کیاہ یِہو بد کار چَشو
اگر بو زکھ مثالاہ اکھ ونے بس

یُس اُونٹن کھیمِر ورہٕ مُلِہ کیس آس
یُہُس کھَنہٕ بل کھسِتھ دُونِس ژٕٹکھٕنس

۴۲

کتھاہ وِنٛیُ راتھ أکی حاکمِ نشِین
پھُٹِتھ دراٮ۪ز بچارَس آس تَس زِیٚو
ہٮ۪تَس وُٕرٕیَس اکھاہ نارَس کرال گَتھ
اَگرال غائبہ تیتھ منز گوٚ دٔزِتھ بیٚو

دِزان سینس اندرٕ زٕن نار آسی

مرُن مشکل تٕ سُن دشوار آسی

دِلس تکلیف رُوحس چار آسی

اگر اولاد ناہموار آسی

۴۴

لَسے کانہہ برٕ زباں اللہ اکبر

کرٲں جاںٛگرُ تہٕ تس پاواں کَنَن زٕ

کرٲں ہر اتھٕ وناں ایماں تہٕ سلام

کمن غارتگرن ہیُوٚ ناوٕ رہبر

(۲۵)

جوا ناہ اَوٓر نہٕ دوٓر پادر سِہا ہیوٗ

بِہتھ بے کار شکسِ منز گُمت گیر

میٛہ گوٗ کیاہ نام تے پرٛتھمس تہٕ کیاہ گوٗی

وہ شاہ تروٗن دوٗپُن ای اوس تقدیر

(۴۶)

گُرِس کھینز کنکہ اُچٹی بآج تے گور

کھرَن بڑ آبہ ستی بڈ لوگس چھوپر

گُرِس نو کرِزہ پڈرِس ماگلیس زور

کھرَس من وزن، پیٹھ لڈئی سنہ من بور

۴۷

نہ آسُن گوٚنہٕ یٚیِژ موہ خناج آسُن

کرُن گٔرِی گٔرِی بَتکُ پرتو نہ ڈیشِن

پچھس نہ وہ پیس کتھاہ وُنمِژھَ پرانیٚہ

نہ آسُن گوِ سٹھاہ آسُن تہٕ کرٚیشِن

يُڈاہ ڈیٚو ٹھم کراڤ روغن مکانن

.جوٚاناہ اوس وۆہ وان پاگٔنی پانن

میٚنہ ۄُچھ تِمیٔ سینٕز غلط بخشی تہٕ رودس

وۄشاہ ترٛاوُم دۆپھم کیاہ گو زمانَن

سنّيٺا ۽ ڪالا ۽ نومُسُ يارَن تہ بايِن

ڪرے مکھ نائہ متھ ٿھاين تہ گرائين

رِتو ترا ويڙس ڪنہ تامتھ تہ تامتھ

گبر دتِنم، خبر ميٺر نم خمہ داين

اگر کارس اندر نقصان دانی

ذَبَر گو بُدِ بھکھ نیتھِ کارِہ دوسنتی

اگر پائزار ناہموار آسی

غنیمت چھُی پکُن پائزارِہ روستی

چھہ بیوٚن بیوٚن کائیوٚن بیوٚن قدر کارن

کُنۍ نظراہ مہ کر ژُورس تہٕ سآدس

دِکھوِ گوٗر کہٕنۍ سنا وچھُ شال و وناں

تفاوت بُڈ چھہ ارد ابسَ تہٕ ماعدَس

سپاہی سرکش نہٕ ہُتھی بھری خاص کٔ دِ عام

مسلمان محمدٕ موٗڈ بٹن رام

غضب ٲسی سُند چھُ کوتاہ بوڈ ونے گیاہ

اگر زانُن بڑھاں چھُکھ گرٕش پیہگام

(۵۳)

کڈِم پنٛدٕہن کنٛہ کرٕ پُوتین ژٕ کٕپ سُپ

مغل شہزادٕ ہا پیٚچھ نأوِم رُئیسی

نہ دَرٕنٛہ نارَس ہا نہ کھٕٹہٕ آبس نہ بُڈٕ زاہ

نہ پوٚدیم زہرِ قاتل ساس سی سی